

Hembygden

i Medelpad & Ångermanland

nr. 4 2014

Tema: Hytt och mytt

INNEHÅLL

En hembygdsgårds tillblivelse i Dal	3	IT-kommittén; digitalisering av hembygdsrörelsen	11
Sågnen om Fale den unge Bure	5	Jultraditioner på Marieberg	13
Jul i torpet	6	På spaning efter en mor och hennes son	15
Barndomsminne	7	Diktrader ur Pyttans A-B och C-D lära eller Antibarbarus	17
Kulturarv Västernorrland – med plats för allas kulturarv	8	Höstmöte med Ångermanlands hembygdsföreningar	18
Långsele-Graninge hembygdsgård "årets mötesplats"	9	Växeln hallå!	19
När jag träffade Anna Lindhagen	10	Handskriftsläsning för nybörjare	21
		Textila pärlor från länets hembygdsföreningar	22

Ledaren

“Var inte åjaschlig” sa farmor när jag petade i maten. Farmor var från Karlskoga men hade bott hela sitt vuxna liv i Örebro. Nu tyckte hon att jag skulle sluta att åbäka mig och äta upp det som bjöds på tallriken. Ordet “åjaschlig” rymmer för mig än idag både bilden av min farmor och min barndom i Örebro.

Mina studier förde mig sedan till Skåne. Nio år senare flyttade jag till Indal i Medelpad, där jag sedan har bott. Vid varje flytt hamnade jag inte bara i skilda landskap och naturtyper utan även i helt nya språkliga omgivningar. Visserligen återfann jag i Indal min barndoms breda i-n (varför just i denna dalgång mellan Liden och Indal?) men för övrigt möttes jag av ord och uttryck väsensskilda både från närkiskan och skånska.

Nu efter 42 år kan jag orientera mig bland lägda och päran, löta och härän och till och med i opplega där i baklia, men mina kamrater i Indals vävstuga kan fortfarande överraska mig med speciella benämningar på allt som ingår i hantverket vävning. Och “hytt och mytt” hade jag aldrig hört innan namnet på det här numret kom upp.

Språket är en viktig del av hembygdens kulturarv. På försommaren råkade jag ut för en punktering på E 3:an utanför Hallsberg i Närke. I nära två timmar stod jag på vägrenen och väntade på hjälp. Reservdäcket under bilen gick inte att få loss varken av mig eller av en förbipasserade vägens riddare. Min räddare i bärgningsbilen visade sig ha en utpräglad Närkedialekt. När han pratade steg hela minnet av soliga barndomssomrar i Nyttorp utanför Örebro

fram och jag bad honom lova, att aldrig ta bort sitt kulturarv.

Så låt oss ta vara på och använda våra dialekter. De är ett immateriellt kulturarv som måste bevaras även till kommande generationer. Tänk så mycket fattigare språket vore utan dessa lokala benämningar. Ofta berättar orden också om samhället då med ord för verktyg och bruk som för länge sen försvunnit. Själv bor jag i Östloning där ledet “loning” betyder “fuktig äng”.

Till slut vill vi i redaktionen önska er alla en riktigt god jul och ett gott nytt år!

Margareta Johansson

ordf. Medelpads hembygdsförbund

Lena Landin

ordf. Ångermanlands hembygdsförbund

Hembygden

i Medelpad & Ångermanland

Redaktör och ansvarig utgivare:

Anders Sällvin
Tel 070-66 21 500 / 060-421 08
anders.sallvin@hotmail.com

Hembygden i Medelpad & Ångermanland utges av Medelpads och Ångermanlands Hembygdsförbund i 4 nummer årligen. Distribueras gratis i 10 ex. till samtliga hembygdsföreningar anslutna till förbunden.

Prenumeration 150,-/år, insättes på BG 5491-5806. Ange "Prenumeration Hembygden" samt ditt namn och din adress.

Lösnummer 40:- kan beställas av
Anders Sällvin: 070-66 21 500 / 060-421 08

Redaktionskommitté

Ann Renström
ann.renstrom@telia.com
Tel. 0612-214 16
Sunnanåker 301, 873 92 Bollstabruk

Margareta Johansson
margareta@vaxfoto.se
Tel. 060-931 11
Östloning 120, 860 40 Indal

Laila Söderström
laila.soderstrom@telia.com
Tel. 0613-331 15
Skallsta 504, 872 98 Noraström

Anders Sällvin
anders.sallvin@hotmail.com
Tel. 060-421 08
Åstön 765, 860 35 Söråker

ISSN 1100-0554

Form & tryck: Accidens, Sundsvall.

Besök våra hemsidor

www.hembygd.se/medelpad
www.hembygd.se/angermanland

Omslagsbild:

Detalj av väst broderad av Margit Sandström,
Sollefteå Hembygdsförening.
Foto: Textilarkivet.

En hembygdsgårds tillblivelse i Dal

Sedan ett par år tillbaka är vi några dalsbor som en gång i veckan haft sammankomster i sockenstugan, där vi gemensamt forskat i bygdens historia.

Vi har försökt att ta reda på vilka näringar och verksamheter som funnits i Dal. Vår strävan har också varit att uppmärksamma händelser och intressanta personer, som format och gett bygden dess karaktär.

Detta intresse för orten resulterade i att tanken på en hembygdsgård uppstod. Vi ville ha en plats som kunde göra det möjligt för oss att samla, bevara och synliggöra bygdens kulturarv och traditioner. En plats som också skulle ge tillfällen till gemensam samvaro och aktivitet. Efter något sökande hittade vi den – en gammal, övergiven, igenväxt bondgård i Ärsta! Man kan nästan säga överväxt! Träd, sly och buskar spretade upp efter väggar och fönster och bredde på vissa ställen ut sig över taken. Fönstren var trasiga och husen hade inte sett målarfärg på många år. Damm, smuts och löv hade letat sig in genom de trasiga fönstren. Trots allt detta blev vi förälskade i stället!

I en cirkel runt det numera upprädda gårdstunet ligger två bostadshus, bagarstuga, ladugård, stall, vishusbod och loge. Står man på tunet, blickar man ut över en vik av Lesjön och byarna Galagök och Norum på andra sidan sjön. Allt detta inramat av blånande åsar i bakbrunden.

Trots att vi insåg att dessa övergivna hus skulle kräva ett oändligt arbete av oss, kunde vi inte motstå utmaningen att försöka

Det mindre, nu upprustade bostadshuset från 1860-talet.

köpa och restaurera upp dem till en hembygdsgård.

Gården har stått helt öde sedan 2005. Det ena huset var bebott av Karl Gustav Eriksson fram till förutnämnda årtal, då han gick bort. Han hade inga barn och hemmanet med skog och byggnader såldes till personer hemmahörande i Uppland.

Vi kontaktade de nya ägarna, som reste upp till Ärsta. Tillsammans inspekterade vi gården. Vi lade fram våra synpunkter och

önskemål, vilket resulterade i ett handslag, där överenskommelsen var, att vi skulle avstycka gården och köpa den till ett pris av en krona.

Karl Gustav Eriksson var son till Jonas och Frida Eriksson, som flyttade dit när de gifte sig 1910. Samma år hade de köpt hemmanet av Elis Molander, som endast varit ägare av stället i ett år, efter att ha övertagit det efter sina föräldrar, Erik och Sara Molander. Enligt köpekontraktet 1892 för-

Hembygdsförbundets styrelse besöker den nya hembygdsgården.

värvade Erik Molander hemmanet från Henrik Ottosson och hans hustru Maria Brita Eriksdotter.

Det ena bostadshuset är uppfört på plats 1860 av Henrik Olofsson från Galagök. Det andra bostadshuset är ditflyttat vid laga skifte 1862 från Galagök. Logen är uppförd 1882 och ladugården 1911.

Som tidigare nämnts beboddes det ena bostadshuset senast av Karl Gustav Eriksson. Han var ogift och yngst i en syskonskara på fem. Efter föräldrarnas bortgång tog han över gården omkring 1970.

Dahls hembygdsförening bildades i juni 2014. Den nionde juli kunde vi skrida till verket med att röja, riva, måla, laga, kitta fönster, mura, skura, samla möbler och gardiner och inreda. Redan den tjugofjärde augusti, efter drygt sex veckor, invigdes hembygds-

gården med en välbesökt gudstjänst. Vi har därefter haft flera arrangemang med gott resultat.

Det ena bostadshuset står nu falurött med vita knutar. Alla tjugoen fönster är hela och dörren är målad i gulockra. Den lilla bagarstugan har också fått en ansiktslyftning i samma kulörer som det större huset. Dessutom har skorstenen åtgärdats, så att vi ett flertal gånger kunnat baka tunnbröd och "halvtjockkakor" till försäljning.

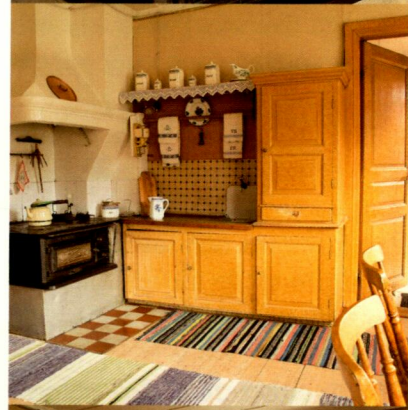
Grannar och övriga dalsbor har varit oss behjälpliga både med gåvor och med arbete. Lagandan har varit mycket god. Vi har haft roligt! Många, många timmar har lagts ned på detta projekt. Det finns mycket kvar att göra, men det är inget som förskräcker. Arbetet har sannerligen varit mödan värt. Vi har älskat att se denna genuint vackra gård sakta

Fyra av entusiasterna i Dahls hembygdsförening, fr v ordf. Kurt Eriksson, Bodil Tivemark, Ingrid Eriksson och Roger Molander.

En titt in i bagarstugan.

Köket i det mindre bostadshuset.

vakna upp ur sin törnrosasömn. Det sporrar oss att jobba vidare.

Sist vill vi tacka alla som besökt oss, visat intresse, uppmuntrat oss och ställt upp med arbete, gåvor och pengar.

Dahls hembygdsförenings styrelse

/gm Bodil Tivemark

Interiörfoton:

Anna Karin Eriksson.

På www.scaniatjejen.se

finns fler foton.

Övriga foton: Ann Renström.

Gården i Årsta omkring 1980.

Sägner om Fale den unge Bure

Fale den unges gravsten finns bevarad i Sköns kyrkas vapenhus. I samband med firandet av att en staty, som berättar om denna man, avtäckts vid kyrkan, framfördes följande epistel, pingstdagen 2014:

Fale den unge Bure skänkte sin borg, som stod här intill vår nuvarande kyrka ända till 1846, att bli församlingens första kyrka. Hans gravsten finns till hans minne uppsatt på vapenhusets vägg att beskåda. Hans "adelsvapen", den böjda pansrade armen med hjälmen och de korsade stridsyxorna, är inhugget i stenen. Vår nuvarande kyrka är byggd av stenarna från denna borg.

Enligt sägner som berättades för vår första riksantikvarie Johannes Bureus vid dennes besök i Skön 1601 av dåvarande prästen Petrus Laurentii, sägs att Fale den unge räddade en sonson till Erik den Helige hit upp till sin borg och med denne, senare krönt till Erik X, enade riket genom att besegra kung Sverker i slaget vid Gestilren 1210. Till tack för detta ska Fale den unge ha fått vår del av Hälsingland upp till Strinne vid Ångermanälven som förläning.

Allt detta fanns berättat i en bok som förvarades i den första kyrkan till 1572 då krigsoverstent Johan Siggesson tog den tillsammans med ett vapen som varit målat i ljusa färger med sig till kung Johan för att bli adlad, vilket han också blev. Petrus Laurentii far prästen och ståndsriksdagsmannen Laurentius Jacobi hade själv sett denna bok och detta vapen.

Själv byggde sig Fale den unge en ny borg på det som senare blev kallat Sjöleńska hemmanet och senare bebyggdes med Sköns ålderdomshem och nu Birstaverken, som liksom Birsta i sin helhet bär hans namn i assimilerad form. Birsta är Bures stad.

Sten Rigedal

Jul i torpet

För far och de äldsta pojkarna var det att redan i oktober-november gå ut i skogen att söka tjärved till julens bränsle. Det var mycket noga med det, för det skulle eldas ordentligt både för värme och ljus, som kom från den öppna spisen med järnhäll med ingjutet årtal. En dikt kommer mig i tankarna: "Så bister kall blåser nordanvinden kring stuguknuten i senan kväll. Därinne sitter så blek om kinden en liten flicka vid spisens häll..." Det skämtades mycket om denna häll, det skulle eldas så mycket, att den som satte sig på den skulle få hällens årtal inbränt i ändalykten. För mor var det ett slit utan like. Hon skulle karda ull, spinna, klippa mattor och väva mattor, så att de täckte hela golvet. Det var dåtidens heltäckande. Mattorna skulle trampas på till påsk, då de vändes och var som nya.

Dessutom skulle mor lappa, laga, sticka och sy nytt för hand. Hos oss fanns inte någon symaskin förrän jag var åtta år (1900) – jag var femte barnet. Till julen hade mor mycket att göra med att laga till julmaten och det var nog så knepigt många gånger. Det blev nog mest strömming och potatis, soppor och klimpvälling och den obligatoriska palten, någon gång köttsocker på kalvben, som först stacks in i glöden vid spisen för att värmas tills man kunde lossa klövarna på dem, sedan tvättas och läggas i trebensgrytan. Man kan ju tänka sig vilken mager soppa det blev! En eller annan gång kunde man få fatt i ett kalv- eller kohuvud, då blev det en festligare soppa. Nu för tiden duger dessa ben inte till hundmat ens! Det skall vara mycket bättre köttmat för de fyrbenta nu än för tvåbenta då!

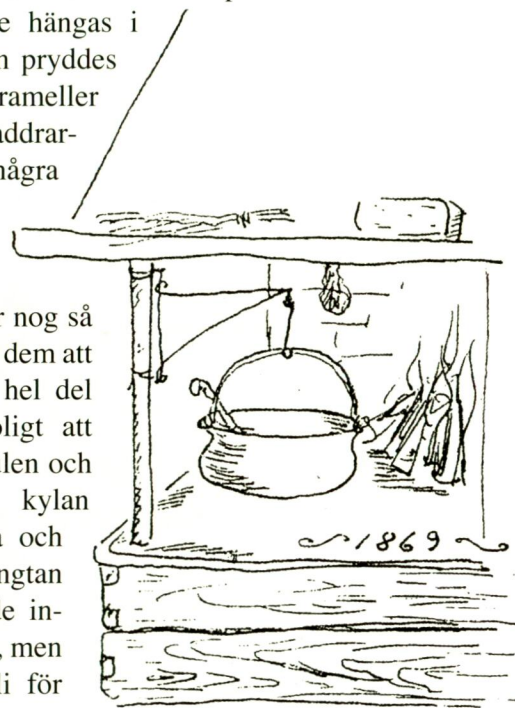
Jag skulle kanske berätta om julkusarna... På den tiden var det vanligt med faddrar och mina föräldrar hade lyckats samla tre par. Ju fler man hade ju bättre var det. Vid sex-, sjuårsåldern var spänningen stor hos oss barn före julen, för då var det brukligt, att man av faddrarna fick en julkuse och kanske en rågbulle och en franskaramell. Av bullarna skulle vi offra en varje dag i helgen till kaffebröd. Mor fyllde i en kaffekopp med kaffe och ett skedblad mörk sirap, en produkt närmast melass. Efter det doppet hade man tur om man inte blev sjuk på kuppen. Det kaffe som kokades på den tiden var inte av den kvalitet nutiden bjuder på. Kokt på åkok som det kallades, mycket saltat och med några hemros-

tade bönor, rätt så mörkrostade, för att få färg på soppan, var det föga njutbart.

Julklappar var så gott som obefintliga, möjligen att vi barn fick något i strumpväg, tumvantar eller hemsmögda strumpeband eller pjäxband. Någon jultomte var inte brukligt då. Om några ungdomar ville förära sin bästa vän något, så var det till att smyga sig till gårdarna och med "klappen" i ena handen, rycka upp dörren med den andra och kasta in julgåvan, slå igen dörren och springa sin väg för att ej bli fasttagen. I gårdarna satt ofta pigor och drängar med skor och ytterkläder på sig för att vara redo att ta en språngmarsch på julafton. Det gick bra i vintermörkret att försvinna, desto knepigare var det, om det var månljust! Den fasttagne blev inbjuden!

Belysningen inomhus var då en s.k. tiolinjers fotogenlampa, som hängde i taket och "lågan" kunde skruvas till mindre eller större ljusstyrka, men man fick också lyse från den obligatoriska törveden i öppna spisen.

Julgranen har sin egen historia. Vi var så många i familjen, att det inte fanns extra plats i rummet utan granen måste hängas i taket och den pryddes med de karameller vi fått av faddrarna och några talgdankar (ljus) fästes med ylletråd – det var nog så knepigt att få dem att stå rakt. En hel del mer vore roligt att berätta om julen och den bitande kylan om vintrarna och om den längtan vi barn kände inför en ny vår, men det skulle bli för långt.

Gustaf I. Johansson
Ur Några barndomsminnen från ett torp i Gussjö på 1890-talet
Teckning Margareta Grafström

Barndomsminne

År 1942 drabbades många, både barn och vuxna, av scharlakansfeber. Det är en mycket smittsam sjukdom med röda utslag som orsakas av streptokocker Vanligtvis är det barn som får det. Numera behandlas sjukdomen med antibiotika, men på den tiden måste alla läggas in på epidemisjukhuset för vård i sex veckor. Jag insjuknade under hösten och doktor Ragnar Hellzén kom hem till oss och konstaterade att det var scharlakansfeber jag fått. För att läggas in på "epidemin" i Sundsvall fick jag åka i en speciell sjukvagn i tåget som gick från Ånge på kvällen. Pappa följde med mig dit, sade hej men måste sedan åka hem. Det kändes tråkigt och långsamt för en liten febrig sjuåring att bli lämnad, men sjuksystem som var med i sjukvagnen tröstade mig. Vid framkomsten till "epidemin" var det andra sjuksköterskor som hälsade mig välkommen. Jag fick ta av mig kläderna och ta på mig en nattskjorta. Sen fick jag lägga mig i en stor säng som hade hjul, något jag aldrig sett tidigare. Så blev jag inrullad i en stor sal där många låg och sov i sina sängar. Det var sent på kvällen och bara nattbelysningen var tänd. Sjuksystem som skjutsat in mig undrade om jag var hungrig och ville ha en smörgås och det ville jag. I min väntan på smörgåsen låg jag där och lyssnade på hur de andra snusade och sov, några var vakna och undrade säkert vem jag kunde vara. Sjuksystem kom med ett stort glas mjölk och en smörgås som var så god. Något sådant slags bröd hade jag aldrig tidigare ätit. Det var kavring berättade systemen dagen efter när jag frågade. Tiden på epidemin var tråkig och jag längtade hem. Det var flera barn på min sal men även några vuxna män. Man fick inte vara uppe och leka med de andra barnen utan alla skulle ligga till sängs. Till rutinerna hörde morgontempningen som noterades på schemat som hängde på sängens fotända. Vid rondan kollade doktorn alltid detta. En gång kom min pappa och hälsade på mig. På grund av smittrisen fick vi sitta i varsitt rum med en glasvägg emellan oss. Jag var så glad men det var konstigt och tråkigt att inte få bli omkramad av pappa. Han hade med godis och bullar som mamma bakat till mig. När han måste åka hem igen var det svårt att hålla tillbaka tårarna. Det var ju ofredstid, andra världskriget pågick, därför var det mörklägningsövning några gånger. Varje kväll sattes

masonitskivor för fönstren, så att inget ljus skulle synas utåt. Det var spännande inslag i de dagliga rutinerna. Eftersom det var så många som insjuknade i scharlakansfeber den hösten öppnades en "epidemi" på Holmarudden på Näset (Öjegården i dag). Så efter några veckor i Sundsvall förflyttades jag dit. Alla som låg där var härifrån trakten. Varje kväll kom en syster in när det var dags att sova. Men först skulle vi sjunga en liten visa. Nu minns jag inte texten, men det var något om en ängel som gick runt vårt hus och höll vakt. Sedan sade systemen god natt, släckte lampan och stängde dörren. Sven Erik Nilsson och jag brukade dra våra sängar tätt tillsammans så vi kunde ligga och viska med varandra tills vi somnade.

Så kom äntligen den dagen när jag skulle få åka hem och glad var jag, Julen närmade sig så det kändes skönt att slippa ligga på epidemin längre. Pappa kom och hämtade mig med droska, något så stort! Men det blev ingen lång åktur. Jag som hela tiden hade trott att jag var så långt borta! Nu visade det sig att jag bara varit en halv mil hemifrån sedan jag hamnat på Holmarudden. Jag var mycket glad över att vara hemma igen. Det var ju så länge sedan jag träffat mamma och min lilla syster som var tio månader. Hon hade växt så mycket medan jag var borta, tyckte jag. En annan reaktion var att jag tyckte det var så lågt i tak och att rummen var så små. Men jag var hemma igen!

Thore Mattsson

Kulturarv Västernorrland – med plats för allas kulturarv

Webbportalen Kulturarv Västernorrland har funnits ganska länge, men för tre år sedan beslöt ABM Resurs att ta fram medel för att utveckla portalen ytterligare. Avsikten var att enskilda och föreningar skulle kunna lagra digitalt material och att materialet skulle bli synligt för fler.

Det första steget var att bygga in en databas som kunde lagra alla de olika sorters digitala källor som finns i ABM-sektorn. Valet föll på databasen Collective Access, som är uppbyggd av internationellt antagna standarder för olika typer av kulturarvsdata. Den fanns ursprungligen på engelska, men översattes till svenska och används förutom av oss i Västernorrland även av museer i bland annat Stockholms län, Gotland och Norrbotten.

För att göra inmatningen enkel har vi valt att använda ett annat användargränssnitt "framför" databasen, vilket besökaren möter som Kulturarvsportalen. Där kan man enkelt spara bilder, film, ljud och så vidare, den funktionen kallas "Dela med dig".

För föreningar finns möjlighet att få tillgång till att mata in sina samlingar direkt i databasen. Här kan föreningen själv avgöra vilket material som ska vara synligt för andra besökare på portalen.

I år håller vi på att slutföra projektet. Årets satsning är att bygga goda sökfunktioner, att anpassa portalen för olika hjälpmedel som används av personer med funktionsnedsättning och att komplettera med information om portalen på flera språk, bl.a. finska då Västernorrland har kommuner som är finskspråkiga förvaltningsområden.

Hittills har kulturarvsportalens databasdel varit en digital utvecklingsmiljö. Vi vill nu ta nästa steg och lanserar portalen för användning och önskar bilda

testgrupper som tillsammans kan diskutera och utvärdera systemet för att förbättra olika funktioner.

Länk till Kulturarvsportalen: www.kulturarvvasternorrland.se

Anmäl dig, ensam eller tillsammans med fler till att ingå i testgruppen. Vi vill ha dig med!

Kontakta gärna Bengt Wittgren bengt.wittgren@murberget.se, Lina Marklund lina.marklund@riksarkivet.se, Per-Erik Wik per-erik.wik@ylb.se, Joachim Kjellgren joachim.kjellgren@murberget.se eller Christian Bajomi christian.bajomi@murberget.se om du har frågor.

Bengt Wittgren
Länsmuseet Murberget

Långsele-Graninge hembygdsgård "årets mötesplats"

En inbjudan kom från Studieförbundet Vuxenskolan. De hade nominerat Långsele-Graninge hembygdsgård till LRF:s guldgala 2014 i Örnsköldsvik! Bara att bli nominerad till Årets mötesplats var i sig en stor sak. Det var mycket trevligt att bjudas in till mingel på First Hotell i Örnsköldsvik och att få träffa de övriga nominerade, Gimåfors Bygdegårdsförening och Folkets Hus i Västansjö.

Därefter bjöds vi till bords med närproducerad mat. Till förrätt bjöds det på marinerade betor från Högsta grönsaksodling Kramfors, lufttorkat innanlår från Godsta gård, och getosten Sören från Gideget. Till varmrätt helstekt flankstek från Västernorrlandsgården med ortens kantareller samt rödvinssky på ben från Västernorrlandsgården smaksatt med rökt Ramselefläsk samt mandelpotatispuré från Höga Kusten potatis. Till efterrätt var det karamell och blåbärs-mousse från orten.

Spänningen var stor vid vårt bord när priset för Årets mötesplats skulle tillkännages. Glädjen blev stor när Långsele-Graninge hembygdsgård ropades upp och vi var de som fick ta emot priset. Priset bestod av diplom, blommor, en vacker ljusstake i smide samt en rådgivningscheck hos LRF. Vi fick också en present från Sollefteå kommun.

Motiveringen lød: *Föreningen har år efter år erbjudit ett omfattande kulturprogram av hög kvalitet som alltid lockat en stor publik. Föreningen och dess medlemmar visar också på stort engagemang och vilja att ständigt utveckla sin hembygdsgård och miljön runt*

Fr.v. Vivianne Olsson från Vuxenskolan, Gert Olsson och Ing-Mari Överby från Långsele-Graninge hembygdsgård. Foto Sofie Jansson.

omkring så att man även i framtiden kommer vara en naturlig samlingsplats för bygden.

Det var en mycket trevlig kväll för oss som var med och ett erkännande för hela föreningen att vi är på rätt väg.

Ing-Mari Överby
Långsele-Graninge hembygdsgård

Om föreningen

Långsele-Graninge hembygdsgård köpte 2007 in delar av en grannfastighet med ett antal äldre byggnader. Sedan dess har arbetet med att upprusta de "nya" husen pågått. Det synligaste tecknet är att båda mangårdsbyggnaderna målats utvändigt, i falurött resp. "Örbäcksrött". I samband med detta har det tre år i rad hållits byggnadsvårdsdagar på hembygdsgården. I somras ersattes byggnadsvårdsdagen med två byggnadsvårdskurser, den första gällde limfärgsmålning av tak och den andra stänkmålning av väggar.

För ett par år sedan fick föreningen överta en mängd inventarier från "Näsboa", som nu flyttats till hembygdsgården och återuppställt som

"Idolfs boa". Namnet kommer från Idolf Sörlin, som i början på 1900-talet drev två handelsbodar utanför Långsele, den ena i Näs och den andra i Nordsjö. Stora delar av inredningen i "Idolfs boa" kommer för övrigt från den tidigare lanthandeln i Nordsjö.

På somrarna är gammelgården, lanthandelsmuseet, loppis och övriga byggnader tillgängliga för besökare. På onsdagar, lördagar och söndagar har kaffeserveringen öppet, alltid med hembakat bröd och ibland serveras också våfflor, kams eller kolbul-lar. På onsdagskvällarna är det brasafnär med olika typer av musikunderhållning, då det dessutom kokas kaffe över öppen eld.

Bernt Norell

GE BORT EN PRENUMERATION PÅ
Hembygden

Tidningen Hembygden utges av Medelpads och Ångermanlands Hembygdsförbund.
Sätt in 150:- på BG 5491-5806 och ange "Prenumeration Hembygden" samt ditt namn och din adress.

4 nummer 150kr

När jag träffade Anna Lindhagen

Gång på gång stöter jag på Anna Lindhagens namn i DN. Hon gäller ju för att vara den, som satte igång koloniträdgårdsrörelsen i Sverige. Ett av mina tidningsklipp gäller insamling av berättelser från dem som känt henne. Det ledde till att boken *Kände ni Anna Lindhagen?* kunde ges ut av Ester Blanck. Varför detta intresse från min sida? Jo, hon var med på firandet av min 18-årsdag! Och jag har ett foto med henne sittande i gräset inte långt ifrån mig! Hur kunde det komma sig? Det blir litet långt att förklara, men jag ska försöka.

Naturligtvis har det att göra med Angsta i Ytterlän-näs, hemmet för C.M. Schönmejr, häradshövding i södra Ångermanlands domsaga. Han var morfar till Anna och hennes bror Carl Lindhagen. Han var bl a riksdagsman och borgmästare i Stockholm. Bar-nen tillbringade elva somrar under uppväxten hos morfar och mormor och Carl har beskrivit dem i en skrift i *Folkets Jul 1917* under titeln *Angsta mitt förlorade paradiset*. Både min pappa och min farbror Sten Berglund kände Carl personligen. Min farbror hade äran att ledsaga honom på en vandring de båda gjorde från Forsed över Västertorp till Gran-inge. Carl skulle dit och valta och enklaste sättet att komma dit var att gå över skogen. Någon väg fanns inte då.

Nå, det var därför förståeligt att när hans kusin Arthur Lindhagen i sällskap med Anna, sommaren 1938, gjorde en resa för att se sitt Angsta igen, sökte upp min farbror Sten. Arthur hade vandrat omkring och fotat vad som ännu fanns kvar av omgivningen i deras barndoms sommarparadis; kornhässjan, res-terna av parken, mörtgropen i ån, Storbjörken i al-lén och en del av uthusen. Men det nybyggda blun-dade de för. Huvudbyggnaden hade brunnit ned på 1920-talet, och det sörjde de.

Att jag nu kom med i den här skildringen, berod-de på att min faster och farbror stod beredda att fara bort till mitt födelsedagskalas, när de här gästerna kom och fick idén, att bjuda på kaffe genom att ta dem med.

Vi i min familj var nämligen under min barn-dom alltid i Redda, i fäbodstugan, som min farbror skaffat och flyttat från Forseds fäbodvall redan på 20-talet till torplägenheten Redda vid Döraberget. Han ville ha regnskydd under slåttern av ängarna. Min familj lånade den, under hela min uppväxt när

Kaffe i det gröna

pappa och vi andra skulle hjälpa till med höbär-gningen. Min farfar hade köpt Redda för att förmera höskörden till kornas underhåll. I hans lärarlön in-gick bara en "koföda", och ladugården på skolan i Forsed rymde tre kor. Farbror Sten övertog Redda senare. Det var botaniskt intressant för honom. Olvonbusken invid stugan och stålörtarterna ner i backen, backvialen, *Latyrus silvestris* uppe i raset nedanför grottan kunde förstumma vem som helst.

Vi i vår familj trivdes där. Mamma klarade att laga mat i öppenspisen i grytor på tre ben. Det lärde hon sig redan som barn. Vattnet hämtade vi i kallkällan och veden högg pappa på huggkubben bakom knu-ten. Stugan hade utrustats som ett fäbodsmuseum, med mjölktråg på väggen i en rad av pinnar, smör-kärna, vrilar och träkärl av många slag som kunde klövjas med, och som användes av fäbodjantorna i en gången tid. (Allt nu bortstulet förstås, utom nä-verluren och kopparkaffepannan som låg gömda under halmmadrasserna!)

Tillbaka till kaffekalaset. På kortet jag tagit med syns hela slakten och de två gästerna. Arthur Lindhagen står längst till höger Anna L sitter på en filt längst ut på högra sidan. Jag sitter i gräset i vänstra kanten bakom min pappa. Kusinen Ingmar tog kor-tet från fäbodstugans tak. Lugn och frid råar. Anna ser ut att ha det bra. Kaffet smakade gott. Nu har jag fått förklara mig.

Barbro Johansson

IT-kommittén; digitalisering av hembygdsrörelsen

Medelpads hembygdsförbund ge-nom sin dåvarande ordförande, Birgit Sundqvist, tog 2002 initia-tiv till att hembygdsföreningarna i Medelpad skulle arbeta med digitalisering av verksamheten. I denna registreringskommitté ingick Olof Ulander (Ljustorp), Bengt Viklund (Alnön), Lars Häggström (fornminnesföre-ningen) och sammankallande Karl-Ingvar Ångström (Borgsjö). Därefter bestämdes att kommit-tén skulle vidgas och bli en IT-kommitté under Samarbetskom-mittén. Bemanningen utökades och har under årens lopp bestått av också Olle Burlin från Läns-museet samt Ellmarie Wagnborg (Helgum), Tanja Hoffman (Ed-sele), Per-Olof Engdahl (Sollefteå) och Magnus Näslund (Nätra) från Ångermanlands HBF. I bör-jan var också representanter för Sundsvalls och Örnsköldsviks kommuner adjungerade till kom-mittén.

Olle Burlin utvecklade Läns-museets registreringsprogram till ett program anpassat för hem-bygdsföreningarnas behov, Theo-dor. Detta fick hembygdsföre-ningarna löfte om att få använda gratis för registrering av fotogra-fier och föremål. Vi såg det som en fördel att samma program skulle användas för hela länet.

Programmet används idag av cirka 20 hembygdsföreningar i länet: Sollefteå, Sångå, Långse-le, Ramsele, Ådalsliden, Edsele, Styrnäs, Ljustorp, Hässjö, Borg-sjö, Haverö, Torp samt Medelpads fornminnesförening – om jag inte missat någon. Dessutom har Theodor-programmet använts för registrering i ett par arbetsmark-

Så här ser det tyvärr ut i många hembygdsarkiv. För att materialet ska kunna skannas är det nödvändigt att ordna upp arkivet. IT-kommittén har hållit två arkivkurser om detta. Lärare var arkivarie Elisabet Sundqvist som tidigare arbetade hos Kartvårdscen-tralen i Ånge, nu arkivarie hos polisen i Östersund.

nadsprojekt. Olof och Olle har utfört en omfattande utbildnings-verksamhet, bl a i registrering, scanning, föremålshandling och ljudkonvertering.

Stödprojektet

På grund av nerdragning av re-surserna för Läns museet kunde hembygdsrörelsen inte längre få

supporthjälp. Olle gick i pension och hans tjänst drogs in. Dess-utom behövde IT-verksamheten stärkas eftersom fyra olika kul-turarvsprojekt i länet hade star-tats. Medel för att stödja de lokala projekt som pågick söktes på oli-ka håll. Efter ett krävande ansök-ningsförfarande fick vi medel till ett tvåårigt stödprojekt från lands-

IT-kommittén besöker IVK-projektet i Örnsköldsvik. Här berättar ar-betsledaren Lars Viklund för Olof Ulander (Ljustorp) om IVKs verk-samhet. IVK har skannat och registrerat föremål, bilder och dokument åt hembygdsföreningarna i Örnsköldsviks kommun i stor mängd som har lagts in i bygdebänd. Sidensjö hbf har t ex bortåt 10000 dokument som behöver indexerats för att bli tillgängliga! Foto: Olle Burlin

Jultraditioner på Marieberg

bygdspengarna hos länsstyrelsen samt från landstinget. Om vi hade vetat hur omfattande administrationen skulle bli hade vi nog inte sökt några landsbygdspengar. Det är inte lätt för en ideell organisation att driva ett EU-finansierat projekt. Allt nog så avslutas stödprojektet under 2014.

Stödprojektet har inneburit att vi har kunnat anlita Olle i den utsträckning som vi har haft arbetsuppgifter. Tack Olle för ett bra jobb! Under denna tid har vi kunnat testa både bygdeband och länskulturavspalten. Bygdeband ägs av hembygdsrörelsen genom Sveriges hembygdsförbund. Och länskulturavspalten

administreras av Läns museet. De är fortfarande inte färdigutvecklade så vi vet inte hur användbara som de båda blir. Det som vi är särskilt oroliga för är vilket program som vi ska kunna använda för föremålsregistrering. Nya bygdeband är inte tänkt att användas för detta ändamål. Vi ska nog inrikta oss på att använda Theodor-programmet några år till. Och programmet är ju egentligen ganska bra sedan det har konverterats till en nyare version av Microsoft Access. Det kan användas också utan uppkoppling till internät.

Framtiden

Det finns fortsatt stort behov av

stöd för hembygdsrörelsens fortsatta digitala utveckling. De kulturavspalten som har bedrivits har gett mycket material som behöver tas om hand och tillgängliggöras. Hembygdsföreningarna är bara i starten av den digitala utvecklingen. Vi behöver därför enligt min mening försöka hitta lite pengar så att verksamheten kan fortsätta i ungefär samma utsträckning, dock till stor del genom ideellt arbete. Det är också nödvändigt att bemanningen av IT-kommittén kan förnyas.

Karl-Ingvar Ångström

Under åren 1910–1920 bodde familjen Ernst och Helga Bäcklund på Marieberg och Rossö där Ernst Bäcklund var sågverksförvaltare och skogschef och senare även disponent för verksamheten vid Kungsgården Marieberg AB. Sonen Olof var 5 år vid flytten och berättade på äldre dar om familjens julfirande.

Julen föregicks ju av stora förberedelser. Det var det stora baket då man bakade allt bröd utom spisbröd och dessutom slaktades grisarna och det var ett stort äventyr för oss barn. Vi hade under sommar och höst fött upp dessa grisar. Sedan fördes de från gristallet ner till tvättstugan under hiskeliga skrin. Så hörde man tre skott, pang, pang, pang, det var en för varje familj. Vi fick hjälpa till med en hink och vispa blod så att det inte skulle fibra sig. Den blodet användes till blodpudding bland annat. Slakten var en stor händelse före julen för oss barn.

Julen inleddes med att vi fick åka med häst över till Nyland tillsammans med mamma Helga och gå på Hammarlinds bosättningsaffär, där de hade en stor utställning av leksaker, och för att köpa julklappar. Mamma hade för vana att stoppa några små julklappar i våra strumpor. Det var en jultidning och en marsipangris och en liten inlagd julklapp som rymdes i strumpan. Det var förfärligt spännande, så ofta låg vi där och väntade och låtsades sova, tills mamma hade hängt strumpan vid sängkanten, för att ligga ytterligare en stund och sedan börja läsa jultidningen.

På julaftonsmorgon drack vi te och hade då våra julklappar från strumpan med oss. På Marieberg bodde vi tre familjer i en vinkelbyggd länga. Det vara pappa Ernst som förvaltare, kamrern och en inspektor. Kamrer Liljeqvist hade fem barn och om vi kommer så långt fram i tiden som 1919, då även mina bröder Bengt och Tage fötts, var vi också fem barn. Man skulle gå fram till deras dörr, rycka upp dörren och kasta in julklapparna och då skulle de försöka hinna ta fast någon. Det där har någon historisk bakgrund som jag har glömt. Sedan kom då Liljeqvists barn hem till oss och gjorde på samma sätt. Det var ett speciellt minne just från Marieberg.

Längre fram på dagen blev det julklappsutdelning upp på den mycket stora hallen en trappa upp där vi bodde. Julklappsutdelningen kom, liksom vi gör nu, efter det att vi hade ätit en sen jullunch. Vad vi då åt, som vi inte äter nu, det var grisfötter. Vi åt inte sand-

Helga Bäcklund med barnen Åke i knät, Kerstin och Olle, berättaren.

bakelser men klenäter och smörbakelser till efterrätt efter julkorv och olika syltor, kalvsylta och presssylta och leverkorv, allting hemmagjort.

Julmiddag äts i köket och naturligtvis deltog de anställda – kokerska och husa i måltiden. Därefter höll mamma julbön, vi läste julevangeliet och sjöng och när jag blivit stor och börjat skolan fick jag läsa Fader vår och välsignelsen och det gruvade jag mig alltid för att jag skulle staka mig. Då var kokerskan och husorna och även springpojken med. Springpojken hjälpte till med att bära ved och vatten och hugga veden. Däremot var inte kusk och drängar med på Marieberg, för de bodde långt ifrån. Det var de däremot, då vi bodde på Rossö.

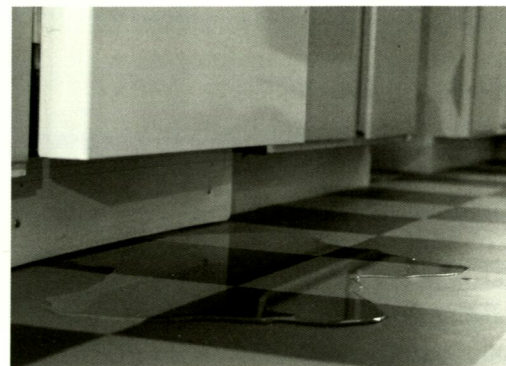
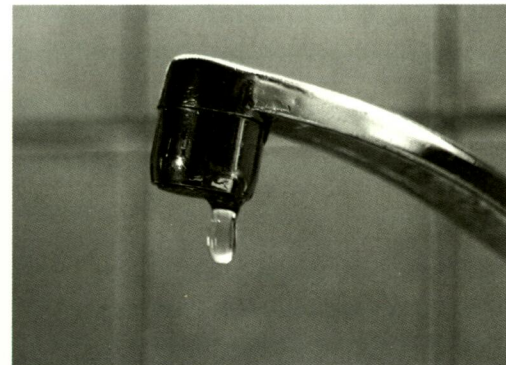
Husorna fick sina julklappar och däribland fanns alltid ett ljusblått tyg, som de fick sy klänningar av. De fick också ofta ett svart eller mörkblått tyg att ha till kläder när de skulle servera vid högtidliga tillfällen och på söndagarna. Tjänstefolket fick utöver tygerna

Frysskadornas tid är snart här

De allra flesta frysskador inträffar av förklarliga skäl vintertid. Ett viktigt sätt att förebygga detta är att ha fullgod underhållsvärme som klarar av om det kommer en köldknäpp. Från och med årsskiftet så skärper försäkringsbolaget detta ytterligare då man skriver in i säkerhetsföreskrifterna att inomhustemperaturen ska vara minst 15 grader för att förebygga frysning. Att ha en anordning som larmar föreningens funktionärer om uppvärmningen slutar fungera eller inomhustemperaturen sjunker kan vara ett komplement till regelbunden tillsyn.

En del hembygdsgårdar kallställs helt vintertid, men då är det viktigt att se till att vattensystemet stängs av och töms samt behållare där vatten finns kvar anti-frysbehandlas med exempelvis glykol.

Om vattenledningarna ändå skulle frysa sönder, eller om det blir ett läckage på vattenledningen av någon annan anledning, begränsar det skadan om vattentillförseln till huset är avstängd när den är obemannad. Till en sådan installation kan föreningen få investeringsbidrag från Hembygdsförsäkringen, och efter installationen även säkerhetsrabatt och halverad självrisk på vissa vattenskadorna. Kontakta Försäkringskansliet om du vill ha mer information om detta.

HEMBYGDSFÖRSÄKRINGEN

Hembygdsförsäkringen,
Östra Långgatan 30A, 432 41 Varberg
hembygdsforsakringen@hembygd.se 0200-22 00 55

På spaning efter en mor och hennes son

som väl mer eller mindre får betraktas som uniformstyger i tjänsten också mera personliga julklappar.

Efter den första lilla julklappsutdelningen blev det som regel en vilopaus, då de mindre barnen skulle gå och vila, innan jultomten skulle komma. Det var ofta springpojken som fick agera tomte.

Medan barnen vilade gick farmor Stina upp i ett av gästrummen, som vi kallade grosshandlare Franckes rum, där hon brukade bo när hon var på besök. Hon satte sig framför kakelugnen – för farmor Stina hade en hemlig last – hon rökte cigarr, men var mycket generad över detta, så hon satte sig alltid framför kakelugnen, delade en cigarr på mitten, satte fast den i en hårnål och sedan blåste hon röken in i kakelugnen som hon öppnat spjället ordentligt på, så att det inte skulle kunna kännas att hon satt där och rökte. De enda som fick vara närvarande vid denna ceremoni, det var vi barn. Senare vid den stora julklappsutdelningen, fick alltid farmor Stina ett hemligt paket, som var fyrkantigt och mycket väl inslaget, men det öppnade hon aldrig förrän hon kom för sig själv. (En cigarrlåda.)

Under de mindre barnens vila gick mamma Helga in i pappa Ernsts arbetsrum – kontoret – för att lägga in de sista julklapparna, för som alla husmödrar vid jul, hade hon svårt att få tiden att räcka till. Vid en jul, när hon satt där, kom jag in, nyfiken naturligtvis och så lyfte jag på ett papper och där låg en kartong med en lagård och stall med hästar och kor och allt som jag hade önskat mig att jag skulle få. Då blev mamma Helga förargad och så sade hon: "Du skall inte vara nyfiken. Nu skall kusken Löfkvists pojke få den här istället för Du." Och så blev det.

Vid den stora julklappsutdelningen kom först jultomten och därefter delades klapparna ut. Det var alltid pappa Ernst som delade ut julklapparna och läste

upp verserna. Verserna var det väl som regel mamma Helga som skrivit.

Efter julklappsutdelningen åt vi kvällsmål och det var som nu risgrynsgröt. Vi åt också lutfisken på julaftonskväll. Risgrynsgröten var väl tilltagen för den överblivna gröten serverades stekt efter julottan, och jag minns att det var vår fasa, när vi skulle äta den. Det blev alltid fettringar på mjölken, som förstörde aptiten. Till frukosten på juldagen åt vi alltid blodpudding. Mamma hade av svinbloden gjort blodpudding och den var, som jag tycker, mycket godare än den vi nu kan köpa i affärerna.

På juldagsmorgonen for vi alltid till julottan. Pappa Ernst kom och väckte oss vid fyratiden. Då var det framdukat te och kaffe och lussebullar. Som regel for vi till Ytterlännäs kyrka, över isen till Nyland. Dåfortiden gick landsvägen över Nylandsberget och uppe på berget, där det nu står en klockstapel, minns jag hur underbart det var när man låg i släden med fackla och tittade nedåt Kramfors. Det var en underbar utsikt och man såg alla ljus som vara tända i stugorna. Vid kyrkan hade kuskarna stallar där de ställde in hästarna.

Från år 1917 minns jag att vi var försenade och när vi kom in till julottan var kyrkan, till vår stora besvikelse, inte upplyst med stearinljus, som var normalt annars, utan man hade spämt en wire längs med mittgången och där hängt tre eller fyra 500 watts lampor som spred ett förskräckligt hårt sken och skapade en ogemytlig stämning. Vi fick aldrig någon sittplats den gången, eftersom vi var sent ute, utan vi fick stå trångt i våra pälsar. Vi hade det varmt och gott. Det påstods att jag stod och sov, och det kan ju hända. Jag var 12 år den julen.

*Efter en bandad berättelse av Olof Bäcklund
Utskriven och redigerad av Eric Bäcklund*

Maria Andersdotter hette hon, och hon födde en son som i födelseboken fick noteringen *oägt*. Han blev min morfars farfar och Maria var alltså hans mor. Vem var hon? Jag har försökt följa henne i olika dokument och jag vet nu att hon var född 1778 och var dotter till smeden Anders Hjerpe och hans fru Anna på Utansjö bruk. 1799 tog hon tjänst som piga hos bonden Per Jansson och hans fru Brita på Hammar nr 2, Ytterlännäs socken. Hon var kusin med frun på gården, som fått se alla sina fyra söner dö i mycket späd ålder. Den sistfödde dog 13 dagar gammal, samma höst som Maria började sin tjänst.

Hur tog hon sig till Hammar? Ombord på något av de många segelfartyg som trafikerade Ångermanälven? Vid Utansjö bruk lade stora segelskutor till med last söderifrån, och oftast fortsatte de till Hammars lastage- och marknadsplats. Och Per Janssons hemman låg bara ett par kilometer bort...

Då Maria är 28 år föder hon sonen **Olof** i maj 1806, och i födelseboken skriver prästen *oägt* och *Fadren okänd* om honom. Vilket straff kyrkan utdömde framgår inte. Förmodligen fick Maria knäfalla på pliktballen inne i sakristian och göra avbön för att hon "fallit i synd mot sjätte budet". Först därefter ansågs ju en ogift mor värdig att få ta emot nattvarden tillsammans med de övriga församlingsborna. Men faddrar=dopvittnen måste alla barn ha, "oäkta" såväl som äkta, och bland Olofs sex faddrar finns husbondfolket Per Jansson med fru.

De första tre åren efter Olofs födelse stannar Maria kvar i Per Janssons hushåll på Hammar nr 2. Sedan kan man hitta henne som inhyst piga på olika platser inom socknen, och endast i en anteckning framgår det att hon har Olof med sig. Men hon återkommer ibland till Hammar. 1820, just det år Olof konfirmeras, är hon faktiskt tillbaka hos Janssons. Hon stannar i två år, men 1822 lämnar Maria Hammar för gott. Hon har tagit ny pigttjänst i Nordanåker, en halvmil bort.

Hammar nr 2 ligger i den del av Hammar som kallas Mellanhammar. I den lilla byn på den steniga höjden fanns, otroligt nog, sex gårdar, och i en av dem växte Olof upp. Stora landsvägen från Frånö till Torsåker gick genom byn liksom en avtagsväg ner till lastageplatsen vid Ångermanälven.

Kanske vandrar hon på den gamla landsvägen som fortfarande slingrar sig nästan intakt mellan Hammar och Ytterlännäs gamla kyrka. Hon blir nu piga hos bonden Nils Fröberg på Nordanåker nr 3. Det är ett av de tre hemman som finns i Nordanåkers by mitt emot gamla kyrkan. Där stannar hon i hela tolv år.

När hemmanet sedan tas över av komminister Olof Grafström är hon kvar där åtminstone ett år, men från år 1834 skrivs hon bara in under rubriken *Torpare och Inhyses*. Var i Nordanåker hon bor framgår inte. Den sjuklige komminister Grafström dör 1835. Jag blev mäktat förvånad när jag en dag i somras upptäckte, att just hans gravvård är den enda som är kvar på kyrkogården vid gamla kyrkan – Marias gamle husbonde. Maria dör den 14 april 1846 vid 68 års ålder. Och i Ytterlännäs dödbok står som på ett epitafium: *Gamla pigan Maria Andersdotter i Nordanåker, af slag, 68*. Men nog måste Olofs och hennes vägar ha korsats dessförinnan, eller?

Berättelsen om Olof

Hur gick det då för Olof? Jo, han får tydligen växa upp som en del av Per Janssons hushåll i Hammar. ▶

Diktrader ur Pyttans A-B och C-D lära eller Antibarbarus

Diktad i augusti 1896 av farbror Ace, farbror Albert, farbror Verner, farbror Gustaf och pappa, samt tillägnad högvälborna stiftsjungfrun M M att överlämnas på hennes 25:e födelsedag.

(Bakom smeknamnen döljer sig den tidens litterära storheter J-A-G Ace, Albert Engström, Verner von Heidenstam, Gustav Fröding och Birger Mörner och hon som 25 år senare fick manuskriptet, Pyttan, hette Marianne Mörner.

Företal

Vårt århundrades oerhörda framsteg ej mindre inom pedagogikens än även inom den spekulativa filosofin och naturkunskapens respektive områden hava förmått oss farbröder att i våra lövsalar på Sandhamn samla och i konkret form återgiva tidens väsentliga rön angående sinneväl-des vitt skilda fenomen. Liksom 1 000 persiska rosor måste krossas för att bilda en enda droppe rosenolja, så vilar förborgad i dessa korta lärospår 1 000 mödosamt tillkämpade erfarenheter. Du, i vilkens händer vi nedlägger detta pund av visdom, besinna att du är den enda dödliga, som i arv mot-tagit en så ansvarsfull gåva.

Busen

Busen kallas man den broder, som ej följer nya moder.

Daddan

Daddan är en vicemamma, när ej pappan själv kan amma.

Fadern

Fadern ofta nog är han, vilken mamma har till man.

Hummer

Hummern blygare är laken, rodnar när den kokas naken.

I Paris

I Paris schangtila salar värsta buse franska talar.

Quickhet

Qvicka kallas endast de, som åt dessa verser le.

Uschelheten

Usch! Skall Pyttan ropa till, När en gosse pussas vill.

Ibland bor modern på gården, ibland inte. Den första anteckningen om honom efter dopet är när han vaccineras mot smittkoppor 1810. När han är sju år, deltar han i sitt första husförhör och innanläsningen är ännu svag. I husförhörslängden 1815-16 har Marias namn strukits över, men Olofs namn står kvar. Då är han alltså tio år och mamman har lämnat honom. Var hon befinner sig under de följande fyra åren har inte gått att spåra. Nästa notering om Olof är vid konfirmationen den 9 juli 1820. Han får då högsta betyget i innanläsning och behärskar det religiösa stoffet väl.

Man får väl anta att det är paret Jansson som tar hand om honom, när mamman inte finns på gården. 1820 står han nämligen skriven som *fosterson* och har fått fadersnamnet Olofsson. Någon gång under perioden 1820-1828 har namnet *Hägglund* dessutom skrivits till. Båda namnen är något av en gåta. Men den faderlöse har fått ett fadersnamn och ett eget släktnamn.

Olof blir bonde

1828 köper Olof Hammar nr 2 av fosterfadern. Men på den tiden måste ett hemmansköp "uppbudas" tre gånger i rätten och först efter tredje uppbudet kunde den nye ägaren söka och erhålla "laga fasta" i tinget. Ägandet av jord var viktigt och jorden borde helst stanna inom slakten. Och nu vill Erik Nordström från Mellby, Överlänäs, "inbörda jorden för släktskaps skull". Han är kusin till fru Jansson och Maria, men han drar sig sedan tillbaka.

Olof får sitt fastebrev (köpebrev) 1831 och kan nu tryggt kalla sig bonde. Fosterföräldrarna bor kvar på gården, och hösten 1829 har en ny piga tagit tjänst där, bonddottern Sofia Nilsdotter från

Mo, Dals socken. Annandag jul 1831 gifter Olof sig med henne i Dals kyrka. De har då redan mist en två månader gammal son, ett trolovningsbarn. Men Olofs tid som bonde blir inte långvarig. Redan våren 1833 återtar Per Jansson ansvaret för gården. Och Olof kommer i fortsättningen att kallas *inhysesman* och ibland dräng. Inga dokument kan berätta vad som hänt. Kanske blev han sjuk, kanske klarade han inte av födorådet till fosterfaderns hushåll, kanske blev det missväxt. Åter en gåta. Men Olof med familj får bo kvar på gården, nu som inhysta.

Sofia får sedan i rask följd två dödfödda barn, innan sonen **Olof** föds i september 1836. Ungefär samtidigt tar en ny bonde över Hammar nr 2, men varken makarna Jansson eller Olof med familj behöver flytta ut, allt enligt husförhörsboken. Och i november 1838 föds sonen **Nils**, han som blev min morfars far.

Men så dör *förre bonden Olof Hägglund i Hammar av slag* 23 augusti 1839, bara 33 år gammal. Och han dör i Nordanåker, fast familjen fortfarande är skriven i Hammar. Jag kan bara gissa att han dör hos sin gamla mamma Maria, för det är i hennes hushåll som den unga änkan och de två små barnen sedan står skrivna som inhysta. Kanske bor Maria i någon enkel backstuga. Hon kan i varje fall hysa en vuxen och två små barn. De blir kvar hos henne i två år, innan Sofia flyttar hem till Mo i Dal. Sofia gifter aldrig om sig och i husförhörslängden får Sofia noteringen *stilla och ärbar*. Att Sofia sedan köper stuga, sönerna följer tidens vind och blir lanthandlare respektive hemmansägare, är en helt annan historia.

Kerstin Melin
Bollstabruk

Höstmöte med Ångermanlands hembygdsföreningar

Ett fyrtiotal ombud från Ångermanlands hembygdsföreningar hade anammat inbjudan till årets höstmöte den 4 oktober på Hullsta gård i Sollefteå med underrubriken FILM. Efter kaffe och smörgås kunde förbundsordföranden Lena Landin hälsa deltagarna välkomna och berätta om mötets tema. Hur kan vi i föreningarna bevara för framtiden våra gamla smalfilmer, video och annat bildmaterial som är av historiskt intresse. Med största sannolikhet ligger många föreningar på intressant film och videomaterial som bör räddas för framtiden.

I inbjudan till Höstmötet fanns önskemål om att föreningarna skulle bidra med eget filmmaterial. Gensvaret hade kunnat vara bättre men kan kanske förklaras med behovet av överföring till modern teknik. Högsjö hembygdsförening bidrog med två smalfilmer, "Badliv", inspelad i Hälledalsskolans simhall 1979, och "Hittegods", inspelad på Utansjö skola 1959. Filmerna, som är gjorda av framlidne kantorn och skolläraren Sven Lennart Sjöberg i Högsjö, är nu överförda till DVD resp. USB, spelades upp via dator och bildprojektor. Resele hembygdsförening bidrog med en filmdokumentär från 1934 om tillverkning av barkmjöl. Filmen visade hur barken insamlades, hur det yttersta lagret skars bort från den ljusa barken som därefter fick torka innan den kunde malas i en gammal kvarn. Som avslutning bakades bröd med inblandning av barkmjöl.

Särskilt inbjudna till Höstmötet var denna dag *Film i Västernorrland* som representerades av ansvarig chef Marie Nilsson och filmaren m m Jon Lindroth. Film i Västernorrland som bildades 1997 ingår som del i Scenkonstbolaget. Förutom en stor årlig filmproduktion som bl a visas i SVT har man som uppgift, att stärka och stimulera filmkulturen, att stimulera och utveckla filmpedagogisk verksamhet och ge möjligheter till ungas eget skapande. Detta innebär att man årligen åker runt till ett hundratal skolor i länet med workshops, se film och arbeta med film. Filmaren Jon Lindroth berättade om olika tekniker att bevara gamla smalfilmer, videor och redigeringsprogram för datorer. Systemkameror är utmärkta vid inspelning av dokumentärer men även dagens moderna mobilkameror har godtagbar kvalitet.

En dokumentärinspelning av den förra året bortgångne Sören Byströms berättelser och minnen från hembyn Hermanssjön i Skorped, inspelad av Björn

Ola Lind och med Margareta Bergvall som producent med ekonomiskt stöd av Länsstyrelsen och Kempefonden, visades. Förhoppningsvis väcker den intresse för dokumentationer. Ett möte kring projektet Hermanssjön skulle hållas den 6 oktober i Bredbyn med olika intressenter. Katarzyna Forsberg från läns museet redogjorde för hur man registrerar och lagrar gamla foton på ett betryggande sätt. Hon tipsade om att vid behov ta kontakt med fotoansvarige Björn Grankvist vid museet.

Nätra hembygdsförening har startat ett intressant projekt, "Kulturbroar", som förhoppningsvis kan intressera och stimulera andra föreningar att ingå i projektet. Inledningsvis har föreningen anställt Tommy Thelin på deltid vars första uppdrag blev att ordna föreningen jubileumsprogram. För att kunna utöka tjänsten till heltid och permanenta den, behövs stöd från flera håll i hembygdsrörelsen. Förhoppningsvis kan projektet erbjuda: 1). Inspiration till föreningar som har behov av förnyelse kring program, kurser eller hjälp för ansökningar m m. 2) Ordna jubileumsprogram. 3) Ordna arrangemang och aktiviteter för barn. 4) Övriga arrangemang och bygga nätverk när det gäller tänkbara artister och bokningar.

Förbundsordföranden Lena Landin informerade om 1) Sveriges hembygdsförbunds 100-års jubileum 2016 som skall firas som "Hembygdens år", gärna med egna aktiviteter i Sveriges ca 2000 föreningar. 2) Frågor kring föreningarnas hemsidor. 3) En enkät har utgått till föreningarna om en kurs för webbmasters som skall ordnas i Örnsköldsvik i Vuxenskolans regi. 4) Andra hemsidor bör länkas till Hembygdsportalen.

Som avslutning visades med internetuppkoppling hur information och kommunikation kan ske via "Västernorrlands hembygdsvänner" och vissa hembygdsföreningar respektive ÅHF, några av många intressegrupper som finns på Facebook. Via Facebook kan våra arrangemang läggas upp gratis som evenemang och därmed nå andra målgrupper än medlemmar och framför allt yngre personer!

Förbundsordföranden Lena Landin avrundade höstmötet med ett Stort Tack till alla medverkande och deltagare. Nästa möte med hembygdsföreningarna i hela länet blir *första lördagen* i mars 2015 på läns museet Murberget i Härnösand.

Sven-Erik Landin

Växeln hallå!

Vi brukar ibland säga "det var bättre förr", men det är nog mest vi äldre som tycker det. Vem har inte suttit i telefonkö, tålmodigt väntande på rösterna, "tio samtal före, tack för att du väntar"!

Vi som varit med minns den vänliga telefoniströsten som svarade snabbt och tydligt och koppelade oss dit vi ville komma. I de flesta fall fick man besked om vederbörande inte svarade och man kunde be att få ett samtal tillbaka. Jag skulle vilja berätta litet om mina egna erfarenheter av växeltelefonistens yrke.

Jag började vid sexton års ålder att jobba som telefonist, först vid en växelstation på landsbygden.

Den jag arbetade vid hade, vad jag minns, cirka 130 abonnenter, nattöppet och en rikslinje som gick över Sollefteå. Övriga rikssamtal begärdes över Kramfors och Nyland. Det var nästan ingen som begärde lokala telefonnummer på den tiden, utan namn på den de ville komma till. Så småningom kunde man ju alla abonnenters namn och nummer utantill! Växeln hade två anställda och en föreståndare. Vi arbetade i skift. Nattskiftet var mellan 21.00 och 08.00. Det var inte någon hel dag ledig. Vi hade två veckors semester.

Så småningom ville jag pröva något annat, men ändå fortsätta som telefonist på en telegrafstation. 1951 sökte jag mig till Härnösand. Det var många flickor i min ålder som kom just från telefonväxlarna på landsbygden.

Jag tog tåget till Härnösand och satte mig i stora väntrummet på telegrafstationen. Jag hade bestämt möte med kommissarie Nils Häger, som hade sin expedition på samma plan. Kl.11.00 steg en liten och blyg tjej in till honom. Han var mycket respektgivande, som väl alla med chefsbefattning på den tiden, men han var mycket vänlig och rar så min rädsla försvann. Jag skulle få anställning redan inom fjorton dagar, men det var ju omöjligt eftersom jag hade uppsägningstid på en månad. Den 1 mars 1951 började jag som elev. Elevtiden var på tre månader med 75 kronor per månad. På den lö-

Växelstation i Bollstabruk 1955. Foto ur Ådalens släktforskarförenings arkiv, Läns museet Murberget

nen skulle jag äta och hyra rum. Hur det gick till kommer jag inte i håg.

Oj, vad stort det kändes, jag skulle bli telefonist vid Telegrafverket i Härnösand, beläget mitt i stan vid korsningen Nybrogatan-Storgatan! I stora telefonsalen var vi nog ett tjugofemtal som jobbade när trafiken var som livligast.

Vi som kom från landsortsväxlar fick börja på "nollan" Alla samtal kopplades för hand och det gällde att sätta i "proppen" på rätt ställe i växelbordet. En handledare satt bakom och lärde oss hur man skulle svara och var alla linjer fanns, och det var många. Vi fick även gå en kurs i talteknik och blev tillsagda att inte prata i onödan, utan svara klart och tydligt.

Nollan var en sorts första ingång från stationerna runt Härnösand, t.ex. Ålandsbro, Stigsjö och så vidare. Sedan kunde den telefonerande beställa sig vidare till olika inrättningar, företag och sjukhus i närområdet och det var alltid dessa nummer som satt högst upp. Jag var kort så det blev att resa sig ett hundratal gånger per skift för att nå dit. Där beställdes också rikssamtal. När det var högtrafik, oftast på förmiddagarna, satt vi sex telefonister samtidigt. Jag trivdes med arbetet och med mina nya arbetskamrater.

När jag blivit lite varm i kläderna började jag jobba extra. Det var alltid någon från rikslinjerna som ville vara ledig och då fick man ta deras pass. ▶

På så sätt kunde man få sitta på både "lilla riks" och "stora riks". Lilla riks beställde samtal över Örn-sköldsvik, Östersund, Sollefteå och Östersund.

Stora riks gick över Stockholm, Göteborg och Malmö. Vid beställningar av rikssamtal skrev man upp telefonnummer från beställaren som debiterades efter hur många perioder man talade. Det var dåtidens telefonräkningar. Man gick in och meddelade en period, två perioder osv. Vid lågtrafik kunde man höra "snälla fröken kan jag inte få en period till" men det var nog tre perioder som var vanligast. Då sa man "tiden snart slut". Oj, vad det var roligt att få ta sådana pass. Dessutom blev det ju en extra slant att dryga ut kassan med.

Ett ställe ingen tyckte om att sitta vid var "ankdammen", som det kallades. Dit kom alla inkommande samtal och det kunde vara tusentals. Det var en vaktförstärkt som gjord upp arbetsschemat och blev man tilldelad ankdammen, var det bara att pallra sig dit. När trafiken där var som livligast var vi sex telefonister som tog emot samtalen.

Jag fick även arbeta som rikstelefonist och ta nattpassen. De började klockan 21.00 och man gick av 7.00 på morgonen. Vi hade en låg stol bredvid växelbordet där vi kunde vila. Sova kunde man ald-

rig göra. Det kunde vara lugnt någon stund på natten, men oftast ringde det stup i ett. Alltid var det någon som skulle till lasarettet och man behövde en taxi. Efter nattpasset gick man hem och sov för att kanske gå ut på ett eftermiddagspass samma dag. Vi var aldrig lediga någon vardag, bara vissa helger och då åkte jag hem till Prästmon.

Telefonistyrket ansågs som ett fint jobb. De flesta som jobbade på riks hade nog flickskola eller real-examen. Men vi unga flickor som kom utifrån hade ju faktiskt arbetslivserfarenhet. Jag ville förkovra mig och började ta skrivmaskinslektioner på Mercur i Härnösand. Den kursen fick jag stor nytta av. Att skriva maskin blev min arbetsuppgift på mina senare jobb i livet. Kanske hade jag också en önskan att få jobba på nedre planet i huset där telegramstationen var belägen.

Det var en tid i mitt liv som jag aldrig glömmet. Det var ett roligt arbete med många trevliga arbetskamrater, men den sortens telefonister finns inte längre. Vi har ersatts av automatiska telefonröster som man faktiskt kan bli "tokig" på ibland!

Eira Edström
Nyland

Fråga Textilarkivet!

Jag har ägnat mig åt textil i olika former sen jag var liten. På gymnasiet läste jag textil design, men kom snabbt på att det inte var designelementet jag var intresserad av utan hantverket. Så när gymnasiet var avslutat sökte jag mig till en folkhögskola för att lära mig väva. När tiden sen kom för att söka till universitetet kom stenen i magen, vad ville jag egentligen arbeta med? Men jag tänkte så här, jag tycker om äldre textila föremål för den historia som kan berättas och hantverket som ofta är av mycket hög kvalitet, så var finns föremålen och vem tar hand dem? Jo tydligen fanns det någonting som hette textilkonservator och arenan var ofta museer. Vilken tur för mig! Jag sökte och kom in på den enda svenska utbildningen på Göteborgs universitet.

I juni i år tog jag examen och sen den 4 augusti är jag anställd på Textilarkivet i Sollefteå som är en

del av Läns museet Västernorrland. Här kommer jag att jobba främst med museets egna samlingar för att bevara och tillgängliggöra. Men i mitt uppdrag finns även möjlighet att bidra till kunskapsutveckling. Tanken är alltså att jag ska kunna ge hjälp och stöd kring förvaring och bevarande av föremål i exempelvis hembygdsgårdar. Det kan handla om frågor över mail eller telefon men även ett eventuellt studiebesök från min sida för att ge råd utifrån de faktiska förhållandena på plats. Om intresse finns för mer ingående information angående exempelvis föremålsvård, skadedjur eller klimat går även det att ordna.

Välkomna att höra av er!
Sandra Gybo
textilkonservator

Sandra.gybo@murberget.se
0611-886 71, 070-359 46 33

Handskriftsläsning för nybörjare

Sedan i våras har Landsarkivet i Härnösand börjat med programverksamhet i form av föreläsningar, guidade visningar i arkiven, barnaktiviteter och kurser. Arrangemangen äger till största delen rum på tisdagskvällar i landsarkivets lokaler på Rosenbäckssallén i Härnösand ungefär en gång i månaden.

I augusti arrangerades för första gången en nybörjarkurs i handskriftsläsning. Det var ett tiotal intresserade personer som deltog. Kursens mål var att ge en första introduktion i hur man läser texter som är skrivna med den tyska stilen som användes under 1600- och 1700-talen.

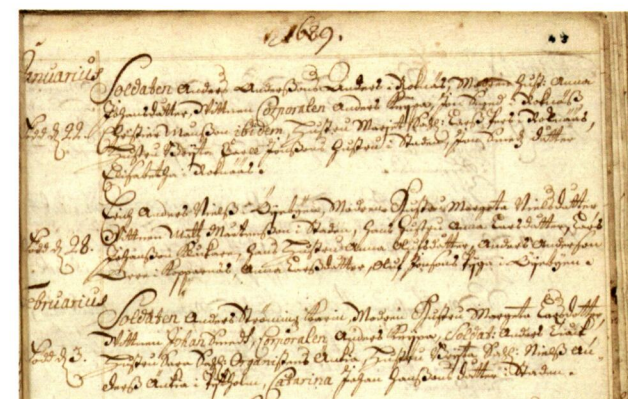
Efter ett påtalat intresse kommer samma kurs att ges igen tisdagen den 2 december kl. 18. Vi kommer då att fortsätta studera texter från tidigare sekler och träna på hur man ska tyda den något annorlunda skrivstilen. Både nybörjare och de som var med vid det förra tillfället är välkomna, då nivån kommer att vara densamma men vi kommer att använda nya texter.

För mer information om kursen eller övriga arrangemang av Landsarkivet i Härnösand titta på vår webbsida www.riksarkivet.se/harnosand.

Text och foto: Lina Marklund
Landsarkivet Härnösand

Landsarkivet i Härnösand.

Ur födelse- och dopbok, Piteå landsförsamlings kyrkoarkiv.

I handelsboden på Kronholmen

I vårt förra nummer med *Handel* som tema fanns Margareta Grafströms teckning men inte texten som hör till. Här kommer den!

Vid 1900-talets början fanns det flera handelsbodas på Kronholmen (i Härnösand). För att bli bodpojke måste man lära sig göra strutar. Det var kanske dyrt att skaffa påsar. Alfred hade legat i träning. Men handelsman vill kolla, att Alfred kan konsten och ber honom kasta upp en strut med ärter opp i taket, för kommer den ner hel, så får n'Alfred godkänt och blir antagen som bodpojke.

Det pinglar i klockan och mor-

gonens första kund trippar in. Det är lilla Jenny, som skickats av sin mamma. Hon niger fint och handelsman säger: "Gomorrön lilla fröken, vad får det lov att vara i dag då?"

– Jo, mamma har skickat me' boken å så står de' på lappen va' jag ska ha... men det får inte kosta för mycket.

– Jaha, få se, jag ska skriva opp allt i boken eller det kan kanske du göra Alfred. Jenny tittar på Alfred och frågar om han kan skriva. Alfred har inte någon penna bakom örat. Men han får låna handelsmannens. Jenny är imponerad. Jenny ska ha 2 hekto kaffe, men det ska vara Brazil, "me gubben på". Och

så falukorv för 5 öre och 2 sillar.

– Alfred! Slå in två sillar i tidningspapper, du!

– Ja, då blir tre å femti, det här. Hälsa mamma! Får jag bjuda på en Kungen av Danmark? Jenny niger och tackar för bröstsockerbiten. Ajö, ajö!

Textila pärlor från länets hembygdsföreningar – en utställning på Textilarkivet Läns museet Västernorrland i Sollefteå 14 juni - 24 augusti 2014

2011 ställde Textilarkivet ut Sollefteå Hembygdsförenings textilier. Samlingen visade sig vara så intressant att utställningen fick bli mycket större än planerat. Många av textilierna hade tillhört namngivna personer som bott och verkat i Sollefteå framför allt under senare delen av 1800-talet. Dessutom kunde plaggen som visades illustrera modet under samma period. Samarbetet med Sollefteå hembygdsförening gav mersmak och idén väcktes att i framtiden visa fler av hembygdsföreningarnas textilsamlingar.

Hembygdsvården är en av de största folkrörelserna i Sverige. Länets hembygdsföreningar har mer än 14 500 medlemmar och äger 400 byggnader. De förvaltar sammanlagt ca 90 000 föremål, ungefär dubbelt så mycket som finns i läns museets samlingar. Det kulturhistoriska värdet är fullt jämförbart med museernas. Dessutom spelar hembygdsföreningarna en viktig roll i det lokala kulturlivet. Det mesta av allt arbete att vårda, visa och arrangera evenemang sker med ideellt arbete av medlemmarna, ofta med mycket knappa ekonomiska resurser.

Vårt syfte med utställningen var att sprida kunskap om det rika kulturhistoriska arvet som hembygdsföreningarnas textilier representerar. Tillsammans äger hembygdsföreningarna en mycket rik och brokig samling som speglar olika aspekter av mänskligt liv i bygden. Årets sommarutställning på Textilarkivet visade allt från damunderkläder, täcken och väggbonader till militärpersedlar.

En broderad bonad från Björna välkomnade utställningsbesökaren. Blomslingor omger texten *Trevnad skall bli vardagsgäst varmt i hjärtat, gott på bordet– dörren öppen för var vän.* Broderade bonader fanns i väldigt många hem. Mönstren var ofta köpta på postorder men genom olika handlag, stygn, färger och mer eller mindre skicklig kopiering av mönstren fick bonaderna en mycket personlig prägel. En annan tid med annan syn på män och kvinnor mötte oss i en bonad från Långsele Graninge broderad med texten *Arbetet adlar mannen.*

Av livets högtider fanns bröllopet representerat. En brudklänning från Helgums Hembygdsförening, bars av Vera Hedlund då hon gifte sig 1935.

En annan brudklänning och en ungmorsklänning, båda exempel på högsta modet under förkrigstiden, ägs av Anundsjö Hembygdsförening. Klänningarna bars 1913 av Kristina Johnsson f. Österlund då hon

Krokad tröja från Sollefteå Hembygdsförening.
Foto Margareta Bergvall.

gifte sig i Örgryte, Göteborg. Efter tio år i Kungälv flyttade paret hem till Bredbyn. Ungmorsklänning kallades den klänning som bars av en kvinna på sin första dag som gift, d.v.s. dagen efter bröllopet.

Randningen i en ungmorsklänning från Haverö blev förebild till haverörandningen som vävdes upp till många nya produkter.

Vardagens slit och sparsamhet blir påtaglig i ett lappat och lagat livstykke från Resele. Det nötta randiga ylleyget i livstycket kunde jämföras med en oanvänd och välbevarad bunt av samma tyg.

Att bereda lin var mycket arbetsamt och tidskrävande. Linneförrådet representerade ett stort ekonomiskt värde vare sig det hade köpts in eller framställt på gården. De utställda handdukarna, lakanen, örngotten och dukarna är märkta med monogram. Ett örngott och lakan med stjälksöm, klumpsöm och

Fälltäcke stickat av Märta Stina Abrahamsdotter (1825-1903), Kubbe, Amundsjö Hembygdsförening. Foto: Textilarkivet

knutsöm har tillverkats av Karolina Wallin (1884-1940). Hon hade vävt, sytt och spunnit av lin som hon odlat på gården i Bängling, Hässjö. Hembygdsföreningarna har stora samlingar av redskap för vård och tillverkning av textil. Styrnäs visade klappträ, kardor, ullsax, häckla, linfästen och delar till en vävstol. Lunorna från vävstolen var daterade 1792. En nätsticka från Hässjö är daterad 1799. Junsele Hembygdsförening visade ett nålhus med krok. Från Bjärträ fanns en liten spinnrock avsedd för barn. Barn fick tidigt lära sig att delta i arbetet.

Fälltäckan användes långt in på 1900-talet i Västernorrland. Här visades rosengångsvävda fälltäckan från Nordingrå och från Björna sockens Hembygdsförening.

Det militära livet i Sollefteå finns representerat i hembygdsföreningens samlingar. Några uniformsdelar hade tillhört överstelöjtnant Carlsson som under flera år var chef för T3. Nora Hembygdsförening kunde visa ett sadeltäcke och ett huvudlag. Sadeltäcket var helt täckt i ursprungligen mycket färggranna broderier. Även huvudlaget var rikt dekorerat med kaurisnäckor och ursprungligen färggranna yllebiter. Det här var paradutrustning för någon beriden officer.

Det var många textila tekniker som visades i utställningen. Där fanns band i sprängning från Haverö, i flätning från Björna och ett vävt band från Långsele-Graninge. Bland vävtekniker fanns hålkurs från Björna, förenklad dräll och en rya från Haverö, dubbelväv av Margit Näsholm från Styrnäs och damast från Bjärträ. Det fanns broderier av olika slag och virkade spetsar. Från Sollefteå fanns en nålbunden vante med en virkad kant och en mycket uppmärksam krokad kofta från 1800-talet. An-

norlunda var ett lapptäcke från Björna. Det var sytt i gråa och bruna yllepappar i en variant av blockhus. Runt om fanns en bård av påsydda lappar som stack upp som på en rya.

Det var tretton föreningar som lämnade in föremål till sommarutställningen på Textilarkivet och som representerade länets hembygdsföreningar: Anundsjö, Bjärträ, Björna, Haverö, Helgum, Hässjö, Junsele, Långsele-Graninge, Nora, Nordingrå, Resele, Sollefteå och Styrnäs.

Livstykke, Resele Hembygdsförening. Foto: Textilarkivet

Erin R. Erlandsson
Textilarkivet

Detalj av broderad duk, Långsele-Graninge Hembygdsförening. Foto: Textilarkivet

Avs. Medelpads & Ångermanlands Hembygdsförbund
Åstön 765, 860 35 Söråker

B
Föreningsbrev

Sön 14 december kl. 12.00 – 15.00

Traditionell julmarknad, Julstök i gårdarna, kolbullar, ponnyridning, julsånger, Säbrå Orkesterförening.

Konsert med Jon Henrik Fjällgren kl. 15.30 på utescenen.

Mer på murberget.se/julmarknad

www.murberget.se

Härnösand. Öppet tis-sön 11-16
Butik & kafé, tfn 0611-886 10

 murberget
Länsmuseet Västernorrland